

DURABILITATEA ȘI COMPETITIVITATEA SECTORULUI ENERGETIC AL REPUBLICII MOLDOVA

SUSTAINABILITY AND COMPETITIVENESS OF THE ENERGY SECTOR OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PLATON Nicolae

ORCID: 0000-0001-7365-1144

Doctor habilitat, conferențiar universitar, Academia de Studii Economice din Moldova,

e-mail: platon.nicolae@ase.md

VIERU Tatiana

Drd., ASEM, e-mail: tvieru@anre.md

Abstract. *Pentru îndeplinirea intenției de relansare a creșterii economice și competitivității, Republica Moldova are nevoie de acces la resurse energetice la prețuri acceptabile, pe fondul creșterii globale a prețurilor la aceste resurse.*

La moment, situația energetică a Republicii Moldova este determinată nu doar de criza energetică din Europa dar și de evoluțiile din perioada de tranziție, precum și de situația economico-socială de ansamblu a țării din ultimii treizeci de ani, caracterizați printr-o conducere defectuoasă al managementului energetic. Încercările de a reforma sectorul energetic conform tendințelor UE se ciocnesc de un șir de factori diferiți care reduc eficiența măsurilor întreprinse, fiind pusă în pericol securitatea aprovizionării cu energie.

În temeiul celor relatate, acest articol a fost elaborat pentru a pune în evidență problemele și perspectivele de dezvoltare a sectorului energetic al țării, în sensul modernizării acestuia.

Abstract. *In order to fulfill the intention to relaunch economic growth and competitiveness, the Republic of Moldova needs access to energy resources at acceptable prices, amid the global increase in prices for these resources.*

At the moment, the energy situation of the Republic of Moldova is determined not only by the energy crisis in Europe but also by the evolutions during the transition period, as well as by the overall economic and social situation of the country in the last thirty years and a bad management in the energy field. Attempts to reform the energy sector in line with EU trends are hampered by a number of different factors that reduce the effectiveness of the measures taken, jeopardizing security of energy supply.

Based on the above, this article has been prepared in order to highlight the problems but also the potential for the development of the country's energy sector, aiming its modernization.

Introducere

Resursele energetice reprezintă unul din attributele centrale ale societății moderne fiind necesară aprovizionarea continuă în condiții de accesibilitate, disponibilitate, fiabilitate, calitate și transparență, asigurând un echilibru adecvat între ofertă și cerere. Deficitele energetice determină daune consumatorilor finali cu consecințe negative asupra actului guvernării. Atunci când consumul energetic depășește capacitatea operațională a sistemului, pot apărea situații periculoase, cu posibilitatea unor „căderi totale”, numite în practica „*crize energetice*”.

Pentru a preveni această situație, guvernele, precum și companiile energetice trebuie să acorde o atenție deosebită planificării și dezvoltării sectorului energetic al țării și a resurselor necesare bunei lui funcționări. De aici rezultă importanța deosebită a studiilor privind cererea de consum a surselor energetice în evoluție, pentru determinarea cu maximă precizie a cerințelor reale ale societății într-o anumită perioadă.

Actualitatea temei de cercetare

Având în vedere importanța resurselor energetice pentru societate, precum și pentru toate ramurile economice, dezvoltarea acestui sector trebuie să se realizeze pe termen lung sub supravegherea statului, prin transpunerea în practică a strategiei energetice a țării, iar pe termen scurt prin implementarea unei politici guvernamentale corelate cu acest document strategic.

Deoarece societatea are nevoie de resurse energetice: produse petroliere, gaze naturale și energie electrică, este necesar de satisfăcut aceste necesități prin diversificarea resurselor energetice. Pentru a realiza acest scenariu, în primul rând, trebuie făcută prognoza necesităților societății, a evoluției modului de viață pentru diferite segmente de populație și, după aceea, se poate trece la prognoza propriu-zisă a consumului de resurse energetice și a modalităților recomandabile de acoperire cu diverse surse al acestuia.

Ca urmare a celor relatate, putem deduce, că subiectul cercetării respective, reflectă valoarea sectorului energetic ca domeniu de importanță strategică, iar aceasta presupune un studiu științific aprofundat.

Scopul cercetării. Autorii își propun ca scop să scoată în evidență problemele și perspectivele de extindere a sectorului energetic prin prisma dezvoltării durabile și a avantajului competitiv.

Metodologia cercetării

Metodologia, în cadrul cercetărilor realizate, a fost utilizată cu referire la demersurile dedicate documentării, analizei comparative, elaborării de soluții și modele prin investigarea realității și previzionarea unor evenimente ce țin de sectorul energetic al țării. Cercetarea științifică a fost efectuată prin prisma celor trei componente de bază: cercetarea științifică fundamentală, cercetarea științifică aplicată și dezvoltarea tehnologică. Metodologia cercetării a implicat analiza, caracteristica precum și tendințele atestate în domeniul sectorului energetic al Republicii Moldova, instituirea și aplicarea unor principii și reguli de desfășurare a investigațiilor, precizarea instrumentelor de lucru pentru culegerea, generarea și interpretarea datelor, strategiilor de abordare și tratarea analitică. De asemenea, a fost realizată o unitate dialectică prin însumarea a două componente esențiale: teoria și metoda științifică. Teoria cercetării științifice a constat în utilizarea fondului de cunoștințe acumulate, transpuse într-o formă rațională, de concepte, teorii și aplicații practice. Metoda a servit drept mod de a folosi cunoștințele și de a opera cu acestea pentru a putea dezvolta, în continuare, subiectul cercetat, fiind, totodată, și modalitatea unică de stabilire a adevărului științific, ca element care conferă lucrării valoare științifică și perfectibilitate.

Rezultatele cercetării va avea drept consecință formularea unor concluzii științifice argumentate, privind durabilitatea dezvoltării sectorului energetic al țării. Cercetarea realizată poartă un caracter aplicativ, deoarece se referă la un domeniu economic important și anume sectorul energetic al Republicii Moldova.

Abordarea tematicii

Planificarea dezvoltării sistemului de producere, transport și distribuție a resurselor energetice trebuie să fie suficient de sigur din punct de vedere economic pentru a evita un posibil colaps. În mod tradițional, resursele necesare pentru asigurarea la niveluri din ce în ce mai înalte a echilibrului producție-consum sunt căutate de majoritatea țărilor europene, iar Republica Moldova nu este o excepție.

Pentru ca procesul de asigurare cu resurse energetice să fie realizat corect, în opinia noastră trebuie luate în considerare trei etape distincte:

1. Prognozarea valorilor maxime de consum prin estimarea cererii.
2. Organizarea procesului de livrare a resurselor energetice.
3. Găsirea soluțiilor de alternativă în situații de criză.

Scenarii pot fi diferite. Dar, din punct de vedere al managementului energetic este esențial ca oferta de resurse energetice să se realizeze la o treaptă cât mai apropiată de consumatori, iar lanțurile prin care trec resursele energetice trebuie să formeze obiectul unei optimizări de ansamblu.

În accepțiunea Comisiei Europene¹, scenariile au în întregime caracter calitativ și prezintă o seamă de ilustrări posibile și coerente ale viitorului, fără a le atribui vreun grad de probabilitate inițială.

Elaborarea și analiza scenariilor furnizează metode de exploatare a sistemului energetic în viitor și ale implicațiilor acestuia, nu doar pentru a prezice viitorul, prin combinarea unor variante posibile, ci pentru a arăta caracteristicile diferitor alternative. Posibile întrebări la care se așteaptă răspuns sunt următoarele:

¹ Gilles B. (coord). Scenarii – Europa în 2010. București, editura Institutului de Economie Mondială, 2010, pag. 13.

- Este posibilă o combinare a resurselor și tehnologiilor, astfel încât să răspundă pozitiv la toate cerințele, în același timp?
- Există compromisuri care nu pot fi evitate, ca de exemplu, trebuie să se aleagă între creșterea economică și protecția mediului?
- Ce ar trebui să se facă pentru ca noile tehnologii să includă termeni ca stimulare, reglementare, reguli, instituții?
- Cum putem să atingem un avantaj competitiv pentru a echilibra interesul economic al companiilor energetice în raport cu puterea de cumpărare a utilizatorilor de resurse energetice?

Experții în energetică consideră că avantajul competitiv trebuie căutat în existența unui preț mai redus al resurselor energetice, „în valorificarea inteligentă a unor conjuncturi geopolitice favorabile și prin punerea în valoare a resursei umane capabile să găsească soluții originale la problemele numeroase ale sectorului energetic”².

În consecință, putem deduce că scenariile rezultate trebuie evaluate în termeni pe caracteristici de durabilitate, iar realizarea unei dezvoltări durabile implică planuri globale, analize pe termen lung și măsuri politice de reducere a obstacolelor, precum și crearea de tehnologii și sisteme avansate.

În aceste condiții, considerăm oportun, că politica energetică a Republicii Moldova trebuie să se axeze pe trei piloni de bază, reflectați în **Tabelul 1**.

Tabelul 1. Pilonii politicii energetice a Republicii Moldova

Nr.	Pilonii	Caracteristica
1.	Durabilitate	<ul style="list-style-type: none"> • promovarea producerii energiei pe bază de resurse regenerabile; • implementarea legislației UE privind combaterea emisiilor de gaze cu efect de seră și protejarea mediului ambiant; • susținerea activităților de cercetare-dezvoltare și implementarea rezultatelor cercetărilor aplicabile; • utilizarea rațională și eficientă a resurselor energetice.
2.	Competitivitate	<ul style="list-style-type: none"> • liberalizarea pieței energetice; • cointeresarea investitorilor prin crearea cadrului normativ stimulat; • continuarea procesului de restructurare în sectorul energetic; • atenuarea impactului creșterii prețurilor internaționale la resursele energetice pentru populație.
3.	Securitate energetică	<ul style="list-style-type: none"> • creșterea siguranței energetice prin asigurarea necesarului de resurse energetice, diversificând sursele de import; • reducerea cererii de resurse energetice prin eficiență și nano-tehnologii; • diversificarea mixului de energie cu o utilizare mai mare a energiei autohtone regenerabile; • crearea condițiilor de creare și menținere a stocurilor strategice a produselor petroliere și a gazelor naturale; • suplinirea mijloacelor financiare de care dispune Republica Moldova pentru a face față situațiilor de urgență.

Sursa: Adaptată de autori după Lega Aurelius.

Durabilitatea și competitivitatea sectorului energetic este influențată în mare parte de așa factori precum integrarea regională, implementarea măsurilor privind accesul la piață, eliminarea barierelor privind comerțul exterior, sprijinirea interconexiunilor și crearea unor condiții de aprovizionări adecvate.

Liberalizarea deplină a pieței energetice prin asigurarea accesului liber și nediscriminatoriu la rețelele de transport și de distribuție, crearea condițiilor de procurare de către consumatorii industriali a energiei electrice și a gazelor naturale la prețuri negociate, va condiționa diminuarea prețurilor și tarifelor la produsele energetice, va influența pozitiv securitatea alimentării și va încuraja competitivitatea. Pe de altă parte liberalizarea completă a piețelor energetice permite

² Rucăreanu Costin (coord). Personalități din energetica românească. București, editura IRS, 2003, pp. 222.

³ Lega A., Mușatescu V. Managementul energiei. București, editura Agir, 2008, pp. 745, pag.30.

consumatorilor să compare ofertele și să aleagă, în consecință să rămână în continuare în piața reglementată care de regulă are prețuri mai mari sau să aleagă ofertele de pe piața liberă și condiții mai bune.

Implementarea deplină a Pachetului III energetic va asigura liberalizarea piețelor interne ale energiei electrice și gazelor reprezentând piatra de temelie a punerii în aplicare a pieței interne a energiei.

Cel de al patrulea pachet energetic, introduce noi norme privind piața energiei electrice pentru a răspunde nevoilor de energie din surse regenerabile și a atrage investiții. Implementarea acestuia va obliga statul să ofere stimulente pentru consumatori și va introduce limite pentru ca centralele electrice să fie eligibile pentru a primi subvenții ca mecanisme de asigurare a capacității.

Securitatea infrastructurii energetice a Republicii Moldova împotriva riscurilor geo-politice, care presupun întreruperea alimentării cu resurse energetice, reprezintă factorul esențial pentru predictibilitate. Diversificarea surselor și căilor de transport al gazelor naturale și a energiei electrice, promovarea producerii energiei din surse regenerabile prin scheme de sprijin și analiza managementului cererii, toate ar putea fi utile în cazuri de deficit neprevăzut.

Dezvoltarea și introducerea noilor tehnologii energetice de asemenea trebuie să contribuie la securitatea alimentării cu resursele energetice necesare, la dezvoltare durabilă și competitivitate, iar cercetările în domeniul energetic trebuie să aducă aport la eficientizarea resurselor energetice și la diversitatea energetică prin sursele de energie regenerabile.

Trebuie de menționat, totuși, că provocările energetice cărora Republica Moldova trebuie să le facă față, necesită o politică externă coerentă, pentru a permite acesteia să joace un rol internațional mai eficient în abordarea problemelor legate de criza energetică cu care țara se confruntă în prezent. O politică externă coerentă este esențială pentru asigurarea unei alimentări neîntrerupte, fiabile și accesibile. Totuși, în proces de dezvoltare energetică, trebuie să ținem cont și de restricțiile de care sectorul energetic al Republicii Moldova este dependent:

- constrângerile de ordin geo-politic;
- insuficiența resurselor financiare interne și externe;
- potențialul financiar scăzut al Republicii Moldova comparat cu necesarul de investiții din domeniu;
- intensitatea energetică ridicată a economiei;
- eficiența scăzută în utilizarea surselor de energie;
- nivelul standardului de viață și suportabilitatea facturilor energetice.

Elaborarea unui program național de dezvoltare strategică a resurselor energetice poate rămâne un exercițiu profesional, dacă nu este urmat de alte *patru etape* necesare și anume:

- ❖ cadrul legislativ necesar elaborării programului național de dezvoltare strategică;
- ❖ instrumentele economice, financiare și administrative necesare pentru respectarea legii;
- ❖ nominalizarea instituțiilor de stat responsabile de implementarea programului național de dezvoltare strategică;
- ❖ informarea periodică a factorilor de decizie asupra derulării în timp a programului național de dezvoltare strategică.

Conceptul sub semnul căreia trebuie elaborat programul național de dezvoltare strategică a resurselor energetice și care conferă coeziune etapelor din schema logică, este necesar de racordat la Strategia Energetică a Republicii Moldova, care prevede „*soluții rapide și o redimensionare a obiectivelor în conformitate cu necesitatea realizării unui echilibru optim între: resursele interne (atât cele utilizate în prezent, cât și cele previzionate) și necesitățile de urgență ale țării, obiectivele Uniunii Europene și ale Comunității Energetice și țintele naționale, obligațiile internaționale privind tratatele, acordurile și programele (inclusiv politica de vecinătate) la care Republica Moldova este membră*”⁴.

Criteriile de selecție a obiectivelor pentru elaborarea programului național de dezvoltare strategică a resurselor energetice pot fi diferite: politice, economice, sociale, de timp de realizare etc., fiecare având pondere semnificativă în opțiunea pentru un obiectiv sau altul. De aceea, de

⁴ Hotărârea Guvernului Nr.102 din 05.02.2013, „Cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030”, publicată în Monitorul Oficial nr. 27-30 din 08.02.2013.

multe ori, este dificilă opțiunea finală. Pentru a facilita operația de selecție a obiectivelor, în opinia noastră, trebuie luat în considerare în primul rând interesul național, acesta fiind primordial.

Considerăm, că interesul național în raport cu sectorul energetic al țării, trebuie să rezide din următoarele opțiuni, reflectate în **Figura 1**:

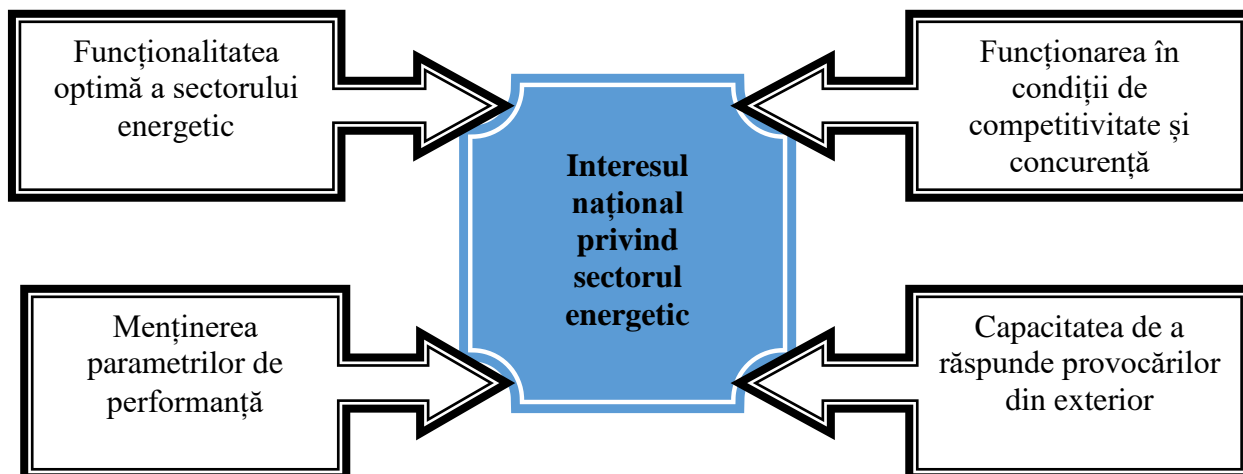

Figura 1. Opțiuni de funcționare a sectorului energetic în conformitate cu interesul național

Sursa: Elaborată de autori

Implementarea acestor opțiuni sunt extrem de necesare pentru buna funcționare a sectorului energetic al Republicii Moldova. Dacă nu vor fi implementate aceste opțiuni, atunci o asemenea abordare va fi departe de conceptul de dezvoltare durabilă, fiind mai degrabă o strategie de **supraviețuire economică**, descrisă de Lester Browns în lucrările sale, sau în lucrările Consiliului Mondial al Energiei⁵.

Concluzie

Pentru ca Republica Moldova să treacă spre o dezvoltare energetică mai durabilă sunt necesare acțiuni politice concrete. În aceste condiții, dezvoltarea energetică durabilă a Republicii Moldova se poate realiza prin măsuri, care presupun modernizarea pieței resurselor energetice. Obiectivul general al dezvoltării energetice trebuie să îl constituie satisfacerea necesarului de resurse pe termen scurt, mediu și de durată, racordat unei economii moderne de piață și a unui standard de viață civilizat, în condiții de siguranță energetică, competitivitate, cu respectarea principiilor dezvoltării durabile.

Trebuie de înțeles că politica de dezvoltare energetică trebuie organizată în jurul unor obiective proprii, derivate din obiectivul general, care, într-o etapă ulterioară, se pot transforma în programe de relansare a sectorului. Măsurile tipice fiecărui program pot fi detaliate, după ce factorii de decizie vor opta pentru un anumit obiectiv strategic sau un anumit scenariu de dezvoltare.

În consecință, pentru ca sectorul energetic al Republicii Moldova să devină un suport sigur în procesul de dezvoltare a economiei naționale și nu barieră, este necesar de realizat următoarele activități:

- dezvoltarea prin creșterea investițiilor în infrastructura sectorului energetic;
- optimizarea nivelului conducerii strategice și tactice;
- implementarea schimbărilor la nivelul managementului operațional;
- reducerea pierderilor energetice prin creșterea eficienței energetice și îmbunătățirea comportamentului consumatorilor;
- găsirea unor soluții pentru menținerea stocurilor strategice a produselor petroliere și a gazelor naturale în vederea creșterii nivelului securității aprovizionării cu surse energetice.

⁵ Brown Lester. Planul B 2.0 – Salvarea unei planete sub presiune și a unei civilizații în impas. București, editura Tehnică, 2006, p.123-126.

⁶ <https://www.worldenergy.org>.

Bibliografie

1. Brown Lester. Planul B 2.0 – Salvarea unei planete sub presiune și a unei civilizații în impas. București, editura Tehnică, 2006, pp.356., p.123-126.
2. Gilles B. (coord). Scenarii – Europa în 2010. București, editura Institutului de Economie Mondială, 2010, pag. 13.
3. Hotărârea Guvernului Nr.102 din 05.02.2013, „Cu privire la Strategia energetică a Republicii Moldova până în anul 2030”, publicată în Monitorul Oficial nr. 27-30 din 08.02.2013.
4. <https://www.worldenergy.org>.
5. Lega A., Mușatescu V. Managementul energiei. București, editura Agir, 2008, pp. 745, pag.30.
6. Rucăreanu Costin (coord). Personalități din energetica românească. București, editura IRS, 2003, pp. 222.